

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Людмил Димитров

по обявения в брой 68 на „Държавен вестник“ от 2 август 2013 г.
конкурс за доцент в професионално направление 2.1. Филология

Единствен участник в обявения от Института за литература към БАН конкурс за доцент по литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (руска литература на XX век) е **гл. ас. д-р Йордан Димитров Люцканов** от Секцията по сравнително литературознание. Люцканов участва в конкурса с монография, двацет статии, поместени в изданието „Речник на руската емигрантска периодика в България (1920-1943). Енциклопедичен справочник“, С. 2012, и с още дванайсет авторски текста на български, руски и английски език, публикувани в сборници, научна периодика и интернет портали (е-списания) в периода 2010-2013 г.

От времето, когато бе студент по Руска филология в СУ „Св. Климент Охридски“, през срока на докторантурата му, защитена през 2006 г., до днес Люцканов се заяви като изследовател със сериозни интереси в областта на руската литература от XX век и по-специално на модернизма и Сребърния век, религиозната философия и месианизма (с подчертани пристрастия към творчеството на Дмитрий Мережковски и Николай Гумильов), руската емиграция в България и др. От представените за конкурса самостоятелни научни публикации (извън монографията) личат и нови полета на научен интерес: тоталитаризма и литературата в България, интердисциплинарната и семиотична обвързаност между литература и архитектура, политическата субтекстуалност на симпозиумния сюжет, левия авангард в българската литература от 20-те години на XX век. По-долу ще се спра основно върху монографичния труд на кандидата, „Ранното евразийство и българските му съседни. (По)мислимостта на друг(ия)“, С. АИ „Проф. М. Дринов“ 2012, 388 стр., демонстриращ уменията за изграждане и поддържане на критически сюжет чрез спецификата на авторския му научен дискурс.

Това е втората монография на Йордан Люцканов; тя се появява четири години след първата, „Дрехата на съдбата (Романът на Дмитрий Мережковски „Юлиян Отстъпника“: Анализ на класицистичния му символизъм)“. С., 2008, 280 стр., и разглежда принципно различна тема, пренасяйки интерпретативното поле в нова литературна география: периодичния печат и отделни самостоятелни публикации, представящи и коментиращи (като рецепция и влияние) текстовете на руската

емиграция у нас в периода между двете световни войни, по-точно от 1921 до 1944 г., в рамките на който най-активни и плодотворни са безспорно 30-те години. Материалът е разпределен в предговор, уводна глава, три основни глави и заключителна глава (според авторските номинации). В приложение са поместени бележки за българската годишнина на списание „Русская мысль“, библиография, наброяваща над 280 заглавия, показалец на имената и резюме на английски език. С оглед на така конструираното съдържание монографията има вид, отговарящ на съвременните изисквания за научен труд. Тя е и многоезичен текст: редом с българския са успоредени и други варианти – предговорът и уводната глава са написани на български и руски, трета глава е дублирана на немски, а заключителната – на английски език, което е необичайна практика за оформяне на монографично научно изследване (ще коментирам факта по-нататък).

Текстът поставя няколко важни и, струва ми се, за първи път така ясно артикулирани (без проявяваната от предишни поколения русисти автоцензура) в българското литературоведско пространство проблеми, част от които могат да прозвучат – и звучат! – силно провокативно. Радикализира се идеята за двустранното напрежение (невзаимопроникване) между руското и българското културни полета, и като причинители на трудния диалог се посочват идеолозите, злоупотребяващи с / отместващи предназначението на литературата: разкриват се механизмите за налагане на упоритата теза, че руската култура има „естествено“ надмощие (и доминира) върху българската по презумпция – състояние, едва ли не разбиращо се от само себе си. Като изключим неуместно заетата в предговора и частично в уводната глава поза от автора на „дисидент-в-собствения-си-текст“, обидено оповестявайки недопускането си до руски списания, той поставя значително по-важния за цялата ни русистика въпрос: дали *българското* писане за руското е обречено на дистанцирана („фобска“) позиция? Подчертавам, че в подобен ракурс наблюдението за руско-българското културно неразбиране ми е особено близко и нееднократно изпитано; тук откроявам неговата продуктивност и оригинална обгледаност.

Доколкото (външно) монографията се занимава с проблема за евразийството – основата на културите не като даденост, а като избор: Елада или Византия – и руското не-при(по)знаване на автентичността на българската – (не)гравитирането ѝ към евразийския проект не само по геополитически (балкански), но и по поетологични и канструктивни признаци, бих казал, че Люцканов компетентно и педантично отделя внимание както на глобалните предпоставки за подобно състояние, така и на особено

оригинални детайли, защитавайки разбирането си на проблема, което е и първата открита гледна точка спрямо него в българската русистика. Но голямото (същностно) постижение на труда според мен дори не е собствено в темата за евразийството и в избора на поведение / подход от страна на България към подобно самоопределение (българите и русите, живели и живеещи у нас), а в нещо друго. Приносът на Люцканов е, условно казано, субтекстуален: детайлното и плътно преоглеждане и тълкуване на психологията (нагласата) на руснаците спрямо българите и обратно, и семиотичното тълкуване на жестовете с подчертано амбивалентно послание – голям-малък, господар-зависим, първоначален-вторичен. Тъкмо с това авторът не е съгласен, тук се корени неговата полемика и аз възприемам тезата (текста) му като своеобразен бунт, който подкрепям: да се преодолеят / да се възпре реконструирането на инертните поведенчески практики – „подразбиращото“ се угодничество на българи към руснаци, което той разкрива в полето на хуманитаристиката, изследваща руското. Един конкретен аспект: неприемлива за Люцканов е претенциозността на голямата култура към малката (като българската), че е облагородила варвари, че едва ли не ги е създала, или, казано със собствените му думи: „**няма диалог**, няма *синтез*, има „влияние“ (стр. 78). На този фон как и доколко могат да проработят стереотипите на Русия в България?

Изследвайки културната ситуация отпреди повече от седем десетилетия, монографията разкрива трудното търсене на идентичност у нас и в Русия не чрез иманентно присъщото, а чрез оразличаването от другия, чрез намиране на свой аналог / подобие на центрацията фундамент у другия. Според Русия този „наш“ фундамент е Европа, според нас руският е „ЕврАзия“. (Пред подобна необходимост самата руска култура се изправя още през 20-те години на XIX век, когато на Пушкин, калкирал романтизма, му се налага да изнамери компенсаторна на западноевропейската посока за бягство от действителността, каквато е Изток, и той го заменя с руския Юг.) Сериозен принос на Люцканов е, че посредством критическия си сюжет успява да изясни самоподдържащите механизми на върховното съзнание у руснаците не само за това, че управляват (често от дистанция) политическите процеси а Балканите, но и претендират да диктуват посоките в етнокултурата, да определят (да се месят в) идентификационните критерии и модели, променяйки ги изцяло, или видоизменяйки ги частично в услуга на своята политика.

В този смисъл научният дискурс на монографията е не само провокативен, но и динамичен и тъкмо в динамиката му съзирам шанс той да прозвучи обективно на представители на руската наука, стига, разбира се, да бъде прочетен от тях (с несъмнена

вътрешна, а предвиждам – и външна съпротива). Но извън емоционалното възприемане този текст сглобява не толкова картината (и историята) на независимото, колкото на многостранното, разнородно, остранично и скептично мислене на руското. Няма и помен от наложено възторжение хвалебствия по отношение на съветското изкуство, култура и (литературоведска) мисъл през втората половина на XX век, кулминирали в рецепцията на Бахтин и спекулативните концепции на Георгий Гачев. На този фон като контрапункт е изтъкната прозорливостта и филологическата компетентност на акад. Стефан Младенов, осмислящ евразийството (панславизма) на руснаците като подражание (калка) на пангерманизма, с което пък той се оказва конгениален на Бердяев в тезата му за неоригиналността на руската способност за съждение.

На фона на изтъкнатите достойнства, в труда на Йордан Люцканов забелязвам и немалко проблематични места, които ще синтезирам накратко.

В структурно отношение книгата е скрепена от няколко книги – завършени, позволяващи да се четат като самостоятелни цялости. Така монографията издава вътрешна сепаративност и е можело да бъде обмислено едно по-монолитно изложение. Многоезичието също донякъде озадачава (звучи в режима на самолюбувач се дискурс, който често огласява втория план на автмотивацията (потока на аналитичните мисли), успоредявайки го на „беловата“ на критическия сюжет). Парадоксално, но на места чуждият текст се чете по-леко от българския, защото от него отпадат витиеватостите и тъкмо в чуждоезиковите корпуси личи „чистият вид“ на научната концепция. Много често чуждото мнение, с което се спори, бива профанизирано, а паралелно с това личи подражателност на първостепенни мислители (авторитети), което внася тенденциозен елемент в авторския дискурс.

Песимистично, но и оспоримо е внушението, че разбиращостта между българската и руската култура не може да има. Затова остава въпросът доколко тезата е конвертируема и приложима (дори дискуссионно) в извънбългарското пространство: дали тя по особен начин не обслужва и потвърждава тъкмо българския комплекс за културна малоценност?

В заключение смятам, че Йордан Люцканов се представя като изграден и компетентен *български* русист, задълбочен и постоянен в тематичното поле на своите научни интереси, подготвен изследовател и сериозен полемист, който тепърва може да разгърне несъмнените си аналитични способности и да представи пред българската литературоведска общност още по-ценни открития, написани талантливо и

безкомпромисно. Това ми дава основание с увереност да предложа на уважаемото Научно жури да избере гл. ас. д-р Йордан Димитров Люцканов за доцент по руска литература на XX век.

8 декември 2013 г.

София

Доц. д-р Людмил Димитров